

استان اصفهان، موقعیت ها

از دیدگاه دامپزشکی به استان اصفهان از چند زاویه می توان نگریست:

1- دیدگاه جغرافیای طبیعی

اصفهان دارای سه منطقه عام کوهستانی و نیمه کوهستانی، جلگه‌ای و کویری و نیمه کویری است که این امر موجب گسترش نسبی بیماری‌ها و به خصوص بیماری انگلی به تناسب اقلیم گردیده است. بر این اساس امر مبارزه با بیماریهای دامی در بعضی از فصول سال اهمیت بیشتری دارد و طبیعی است که در مناطق سردسیر و مرتفع اولویت با اقدامات اساسی در فصل بهار و تابستان است و حال آنکه در بعضی مناطق کویری برنامه‌ریزی در زمستان برای مقابله با بیماریهای فصل بهار و تابستان اهمیت خاصی دارد.

2- دیدگاه جغرافیایی منطقه ای

این استان در مرکز ایران و دارای راههای مواصلاتی فراوان با استان‌های دیگری و محل تردد انواع دام و فراورده‌های خام دامی است. تبعیت از قوانین عام کشور، قوانین و مقررات قرنطینه‌ای دامپزشکی یکی از الزامات کاملاً ضروری برای حفظ مرزهای استان از تهدیدات گوناگون در حوزه دامپزشکی می‌باشد این قوانین و مقررات برای کلیه تولیدکنندگان و افرادی که در امر فراوری محصولات دامی فعالیت می‌نمایند (نظیر کشتارگاهها، سردخانه‌ها، مراکز جمع‌آوری شیر، مراکز بسته بندی و ناوگان حمل و نقل و نهایتاً مراکز عرضه فرآورده‌ها الزامی است.

استان اصفهان نظیر چهارراهی است که از یک طرف حفظ آن از بیماریهای گوناگون در گرو

همکاری همه استانها بوده و از طرفی اقدامات خاص استانی باید به مورد اجراء گذاشته شود.

۳- دیدگاه جغرافیایی معیشتی

ظرفیت‌های جغرافیایی طبیعی مناطق و ضرورت‌های معیشتی موجب گسترش بعضی از فعالیتهای دامپروری و به تبع آن خطرات بالقوه بیماری در پاره‌ای از مناطق گردیده است.

4- وضعیت دام‌عشایی

موجب ضرورت اقدامات خاص در فرصت زمانی محدود گردیده است (مانند واکسیناسیون وسیع و فشرده قبل از کوچ در شهرستان‌های فریدونشهر، فریدن، سمیرم و دهاقان

۵- وضعیت پرورش دام‌های بزرگ و کوچک نشخوارکننده (گاو و گوسفند)

عواملی که در توزیع این فعالیت در نقاط مختلف استان نقش دارند عبارتند از:

- پوشش گیاهی مناسب طبیعی

که گرایش به پرورش گوسفند و بز را در بعضی شهرستانها رونق نسبی بخشیده است. (شهرستانهای فریدن، چادگان، سمیرم، دهاقان، فریدونشهر)

- فراوانی نسبی منابع آبی

موجب گسترش دامداری صنعتی و نیمه صنعتی در پاره‌ای از نقاط شده و شهرستانهای اصفهان، فلاورجان، نجف آباد، گلپایگان، زرین شهر، خمینی شهر، مبارکه، شاهین شهر و برخوار دارای بیشترین تعداد از این دامداری‌ها می‌باشند.

تراکم این گونه واحدها الزامات خاص مقابله با بیماریها را موجب می‌گردد.

۶- پرورش طیور

جنبه عوامل معیشتی در گرایش به این نوع فعالیت قوی بوده و با توجه به اینکه زیر ساخت‌های برق و آب به طور نسبی در تمام مناطق استان و به طور کم و بیش برای مبادرت به این کار فراهم بوده و از طرفی

نهاده‌های ضروری آن مانند خوراک مصرفی غالباً از استان‌های دیگر و یا خارج تامین می‌گردد، لذا این عوامل همراه با استعدادهای فردی و ذوق بعضی از تولیدکنندگان و یا توانایی‌های مالی ایشان وضعیت خاصی را رقم زده که موجب تابلوی جالبی از پراکنش واحدها در استان شده است.

۷- پرورش زنبور عسل

قطعا در این فعالیت دو عامل وضعیت طبیعی و معیشتی ارث برده شده از نیاکان به طور پایاپای نقش نسبتاً مساوی داشته‌اند. در شهرستانهای خوانسار، نجف آباد، فریدن و فریدونشهر بیشترین تمرکز این فعالیت مشاهده می‌شود.

۸- پرورش آبزیان خوراکی

دسترسی به منابع آبی، و ذوق و علاقه و ریسک‌پذیری افراد نقش تعیین کننده در این فعالیت دارد و در شهرستان‌های سمیرم، فریدونشهر و فریدن بیشترین فعالیت را شاهد هستیم.

۹- پرورش آبزیان زینتی

در این فعالیت نقش عوامل معیشتی و اقلیم به نحو جالبی به یکدیگر گره خورده و در شهرستان کاشان حداکثر استفاده از منابع آبی در کنار فعالیت کشاورزی رقم خورده و تعدادی از باغداران به پرورش ماهیان زینتی نیز مبادرت ورزیده و این شهرستان که در نقطه گرم و کم آب استان واقع گردیده یکی از قطب‌های پرورش ماهیان زینتی کشور گردیده است.

در احصاء نقاط خطرپذیری استان از جنبه بیماری‌های دامی حتماً به کلیه عواملی که برشمرده شده باید عنایت کامل داشت.

۲- عوامل اصلی تهدید

1-2 آگاهی عمومی و ضرورت آموزش مداوم

فعالیت‌های دامپرووری و پرورش انواع دام (گاو- گوسفند- شتر- ماهی- طیور- زنبورعسل و کرم ابریشم) با زندگی مردم عجین بوده و بعضی نیز که به پرورش‌های صنعتی رو آورده اند نیز جایگاه خاص خود را یافته‌اند که در هر دو حالت همان‌گونه که رعایت بهداشت فردی برای انسان‌ها یکی از شاخص‌های توسعه می‌باشد فرهنگ بهداشت دام نیز باید نهادینه گردد و تولیدکننده (سنتی- روستایی) و یا نیمه صنعتی و صنعتی (که البته توسط این دو بهتر رعایت می‌شود) باید توجه گردد که سهمی از هزینه‌های زندگی را برای بهداشت دام و جایگاه آن باید اختصاص دهد. دامی که با محصولات خود بیشترین خدمت را در طول قرن‌ها به بشر نموده باید بیشتر مورد احترام واقع گردیده و نیازهای اساسی آن تامین گردد.

2-2 خطرپذیری استان به عنوان پل ارتباطی استانها

عوامل بیماری‌زا به طرق مختلف از نقاط دیگر منتقل می‌شوند گسترش امکانات و حمل و نقل و ارتباطات بین کشورها، گسترش عوامل بیماری‌زا را در جهان سرعت بخشیده و حتی در پاره‌ای از موارد فرآورده‌هایی که در تغذیه دام‌ها استفاده می‌گردد ممکن است موجب اشاعه بیماری در کشورهای دیگر گردد. به طور مثال پودر گوشت و استخوان تهیه شده از لاشه دام‌ها در کشورهای دارای بیماری (کشورهای غربی) و استفاده از آن در دام‌ها موجب اشاعه بیماری جنون گاوی در نقاط دیگر شد. در سطح ملی و کشوری نیز قرنطینه بیماری‌های دامی و کنترل و محدود نمودن آن در کانون اولیه (واحد دامداری و یا استان و شهرستانی که بیماری در آن اتفاق افتاده) حائز اهمیت است و لذا یکی از نقاط ریسک خطرپذیری استان است.

سازمان دامپزشکی کشور در حال حاضر دارای قرنطینه‌ای ثابت در مرزها و بعضی نقاط داخلی کشور است که با امکانات نسبتاً محدود برای تردد دام و فرآورده‌های آن نظارت دارند فعالیت این قرنطینه‌ها بعضاً موجب توقف محموله‌های فاقد شرایط گردیده که نقش مهمی در کنترل بیماری داشته اند (به طور مثال توقیف و کشتار دام‌هایی که از مرزهای شرقی کشور و بدون هیچ‌گونه مجوزی به داخل کشور حمل

گردیده و به اصفهان رسیده‌اند با همکاری نیروی انتظامی).

یکی از برنامه‌های دیگر برای نظارت بر تردها طرح "قرنطینه مبدا و مقصد" است، که اجرای آن مستلزم اخذ مجوز حمل هرگونه دام و فرآورده‌های آن در مبدا و تایید تخلیه آن در مقصد می‌باشد (تصاویر سایت قرنطینه و امور بین الملل سازمان دامپزشکی کشور). این امر توسط سازمان دامپزشکی و اداره کل دامپزشکی استان و با همکاری بخش دولتی و خصوصی در حال اجرامی‌باشد و گواهی‌های صادر در شبکه یکپارچه قرنطینه و از طریق اینترنت در کشور و در تمام جهان قابل مشاهده و ردیابی است. با توجه به سیاست‌های دولت مبنی بر واگذاری امور به بخش خصوصی (برون سپاری) و نیز کاهش حجم بدنه دولت طراحی سیستمی که کلیه مراکز تولید و یا فرآوری و ناوگان حمل و نقل را ملزم به تبعیت از این فرایند و اخذ گواهی online اینترنتی نماید ضروری بوده و لازمه آن حضور دائمی مسئول فنی - بهداشتی در واحدهای مذکور بوده و بدیهی است که دولت با شرایط یاد شده توان انجام چنین امری را ندارد و به عنوان یک وظیفه حاکمیتی تنها می‌تواند ناظر صحت اجرای آن باشد فقدان چنین سیستم همگانی می‌تواند یکی از نقاط خطرپذیری استان باشد.

۲-۳ تهدید از منظر نوع فعالیت و دامپروری

- دامداری عشایری:

این نوع فعالیت از سختی کار، کاهش امکانات رفاهی، ضعف مراتع، خشکسالی‌های مداوم و کمبود منابع آبی و افزایش هزینه‌های زندگی رنج می‌برد که عوامل برشمرده شده انصافاً خود یک تهدید واقعی برای این نوع زندگی و فعالیت دامپروری محسوب می‌گردد.

در بعضی از سالها در مناطق عشایری استان (سمیرم و فریدونشهر) بعضی از بیماریهای دامی نظیر بیماری شاربن، PPR و تب برفکی با ورود دام‌های عشایری رو به فزونی می‌گذارد.

در سالهای اخیر تداوم خشکسالی موجب گسترش بعضی از بیماریهای دامی در جمعیت دامی عشایر گردیده و موجب کاهش راندمان و تاثیر در زاد و ولد شده است و این امر نه تنها در مناطق عشایری بلکه در بسیاری از روستاها و در سطح دامداری های سنتی نیز اتفاق افتاده و لذا از خطرات مهم محسوب می‌گردد.

- تراکم دامداری (گاو) در بعضی از مناطق

ضرورت هوشیاری بیشتر در کنترل و قرنطینه بیماری را ایجاد می‌نماید. اصولاً در مناطق متراکم دامداری (محل‌ها توسط سیستم GIS نقطه برداری شده است. خطر انتشار بیماری بیشتر است و رعایت اصول بیوسکیوریت (امنیت زیستی) توسط دامداران و اعمال قوانین سختگیرانه حمل و نقل و تردد در منطقه توسط دولت الزامی است.

- تراکم واحدهای مرغداری

یکی از نقاط مهم خطر است شکل‌گیری تدریجی این وضعیت موجب حساسیت فزاینده واحدها در مقابل بیماریها و خطر انتشار آن توسط عوامل انسانی و یا طبیعی شده است به طوری که اشاعه بیماری در یک منطقه متراکم (محل‌ها توسط سیستم GIS نقطه برداری شده است و در واقع high risk در گذشته و در مقاطع زمان متناوب موجب همه‌گیر شدن آن و سخت بودن کنترل آن شده است. در واحدهای مرغداری به دلیل جمعیت بالای طیور و طول دوره پرورش کوتاه مدت (در گوشتی‌ها و حتی در تخمگذار و مادر در مقایسه با دام‌های سنگین) انتشار بیماری به خصوص از نوع حاد موجب تلفات فراوان می‌گردد و مدیریت صحیح، استفاده از واکسن‌های موثر و به موقع و رعایت اصول قرنطینه‌ای نقش مهمی در کنترل بیماری دارد.

ولی باید اشاره نموده که رعایت موارد ذکر شده برای خود واحد تاثیرات بسیار خوب و برای واحدهای مجاور نیز مفید بوده ولی مشکل تراکم در بعضی از مناطق که بدور از کار کارشناسی اولیه منطقه‌ای- ملی برای آمایش سرزمین و استعدادیابی مناطق برای یک نوع فعالیت خاص، حاصل گردیده همچنان خطر مهمی در آینده خواهد بود.

در واقع در پرورش طیور گوشتی- تخمگذار و مادر باید به میزان رطوبت، ارتفاع از سطح دریا و پرهیز از تجمع نقطه‌ای و منطقه‌ای توجه جدی صورت پذیرد.

- پرورش آبزیان خوراکی

خطر اصلی برای این نوع پرورش خشکسالی و واردات غیرمجاز تخم و لارو از مبادی ناشناخته می‌باشد که خطر انتشار بیماری و یا تعطیلی کل واحد را به دنبال خواهد داشت.

از طرفی اصولاً چون این گونه مراکز دارای مرزهای مشخص و معلومی (حصار) نیز نیستند خطر آلودگی‌های گوناگون مانند مسمومیت-ها و ورود عوامل بیماری-زا دور از انتظار نیست. هم‌اکنون نیز این صنعت با چنین تحدیداتی به خصوص خشکسالی مواجه است که نه تنها گسترش آن را دچار چالش نموده بلکه حفظ وضع موجود را نیز در معرض خطر قرار داده است.

- پرورش آبزیان زینتی

هرچند این نوع پرورش به طریق نسبی و پاره‌ای از موارد بدون رعایت الزامات اولیه دامپزشکی صورت می‌پذیرند ولی امید است همین وضع موجود نیز در سایه بی‌مهری طبیعت در منطقه کاشان و تداوم خشکسالی‌ها دچار آسیب نگردد. این گونه فعالیت ضمن اینکه کمک خوبی به وضعیت معیشت افراد می‌نماید با رعایت موازین علمی می‌تواند به سطوح بهتر و وسیع‌تر ارتقاء یابد و موجب شکوفایی صنعت و حتی بازاریابی در کشورهای دیگر گردد.

2-4-4 اهمیت تهدیدها و نوع دام در معرض

در هر حال کشور ایران با وجود مرزهای گسترده با کشورهایی که اصول دامپزشکی در آنها رعایت نمی‌گردد و از طرفی ماهیت بیماری‌ها که بعضاً با عواملی نظیر باد، خودرو و انسان‌ها و حشرات و حتی فرآورده‌های دامی منتقل می‌گردند و نیز بیماریهایی که با پرندگان مهاجر قابل انتقال هستند همواره در معرض تهدید قرار دارد که اهم آن از منظر حیوانات گوناگون به شرح زیر است:

2-4-1-1 گاو و گوسفند

خطر ورود دام زنده غیرمجاز و شیوع سویه‌های جدید بیماری نظیر آنچه که در مورد بیماری تب برفکی اتفاق افتاد.

خطر ورود فرآورده‌های غذایی و یا خوراک‌های غیرمجاز که می‌تواند دام‌ها را به بیماری نوپدید مبتلا سازد. مثلاً خوراک دام غیرمجاز که احیاناً از لاشه دام‌های مبتلا به جنون گاوی تهیه شود که خطر گسترش و انتشار بیماری را با خود دارد. طغیان حشرات در بعضی مناطق و فصول و عدم سمپاشی مناسب و یا عدم به کارگیری روش‌های بیولوژیک مبارزه با آفات – گاه می‌تواند موجب انتشار بیماری گردد.

2-4-2 طیور

تراکم مرغداریهای در بعضی مناطق استان امر مبارزه با بیماریهای طیور را مشکل می‌سازد. اصولاً منطقه خشک مرکز ایران ضرورت تغییرات عمده در نحوه پرورش یعنی سیستم‌های اتوماتیک و یا سیستم‌های رطوبت‌ساز و تصفیه هوای ورودی را ایجاب می‌نماید.

خطر انتشار بیماری توسط پرندگان مهاجر

خطر انتشار بیماری از طریق مواد اولیه غذایی آلوده

خطر انتشار بیماری توسط ورود تخم مرغ نطفه دار، جوجه یکروزه، واکسن - خوراک و مکمل و

افزودنی و داروی غیرمجاز

3-4-2 ماهی

خطر ورود تخم چشم‌زده، لارو، واکسن و خوراک ماهی غیرمجاز

سیلاب‌های فصلی در بستر مراکز پرورش طبیعی که به فراوانی اتفاق افتاده است.

اصولاً باز بودن استخر پرورش و یا عدم برخورداری از حصار مطمئن بعضاً یک تهدید دائمی تلقی

می‌گردد (احتمال مسموم شدن طبیعی و یا عمدی)

4-4-2 زنبورعسل

کاهش بارش وضعف مراتع که موجب کاهش جمعیت کندو گردیده و مستعد به ابتلا بیماری

می‌گردند.

افزایش گرد و غبار وسیع در سطح استان.

2-5 خطرها و تهدیدات خاص

خشکسالی- بیوتروریسم- بیماری های نوپدید و Exotic- بیماری های قدیمی با حدت بیشتر.

2-5-1 خشکسالی و اثرات آن

- 1- ضعف علوفه و مراتع از لحاظ مواد مغذی و املاح و تاثیر آن در سلامت دام.
- 2- گران شدن علوفه و امکان استفاده از علوفه نامرغوب و یا مواد دیگر که سلامت دام را تهدید می کند.
- 3- جدا شدن دائمی از فعالیت دامپروری به علت گرانی هزینه ها.
- 4- فرسایش تدریجی خاک و عدم توانایی خاک در جذب نگهداری آب حتی در صورت رفع خشکسالی.

2-5-2 بیوتروریسم

از طریق آلوده نمودن مزارع پرورش دام و یا طیور و یا استخرهای پرورش ماهی و زنبورستانها به عوامل بیماری زا به طور مستقیم
پخش عوامل بیماری زا در مسیر رفت و آمد دامها (دامهایی که در مراتع چرا می نمایند).

2-5-3 بیماریهای نوپدید Exotic

(وارد شده از خارج از کشور) خطر ورود و انتشار این بیماری ها به طور دائم مورد نظر است.
(بیماری هایی نظیر جنون گاوی، سارس، تب دره ریفت و تب Q)

2-5-4 بیماریهای قدیمی با شدت بیشتر

بیماری هایی نظیر تب برفکی، آنفلوآنزای مرغی به علت ساختار عامل بیماری (ویروس) و جهش های متناوب با شدت و حدت بیشتری بروز می نمایند که نوع واکسن موجود جوابگوی پیشگیری از آنها نیست.